

МОНОПОЛНА ИЛИ КОНКУРЕНТНА „ЛОТАРИЯ“

MONOPOLISTIC VS. COMPETITIVE “LOTTERY”

Докторант - Кристиан Иванов
„Висше Училище по Застраховане и Финанси – ВУЗФ“ – гр. София

PhD Student – Kristiyan Ivanov
“Higher School of Insurance and Finance” – VUZF – Sofia/Bulgaria

Abstract

This short and objectively publication has its main purpose to scrutinize the potential advantages and disadvantages concerning the state budget revenues, corporate profits and the social benefits of having “lottery business” in a monopoly or a competitive market environment. A short historical, financial, legal and ethical standards grounded review of the Bulgarian lotteries focusing of “Bulgarian State Lottery” - “BST” and the private owned lotteries will be analyzing from one hand. The global international markets leaders as Europe, America and Asia data and trends will be using for references and pins to guideline and highlight the big analyze picture from the other hand.

Key words: lottery, monopoly market, competitive market, gross gaming sales, gross gaming revenue, tax burden, taxes, excise, license, State Commission of Gambling, best practice

JEL Code: O16

Въведение

Хазартът под една или друга форма съпътстват света от дълбока древност до наши дни. Лотарийните игри се появяват в епохата на Ренесанса и по конкретно във Франция, но придобиват своята популярност ставайки част от ежегодните карнавални тържества във Венеция.

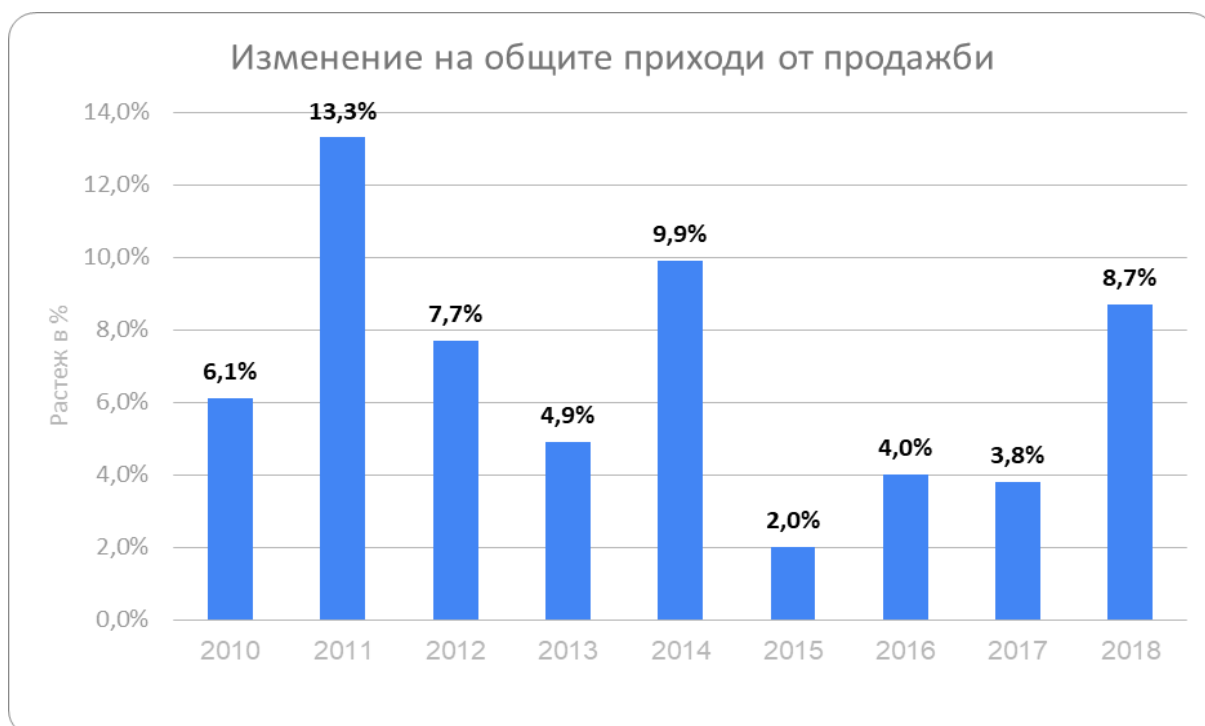
В България това се случва почти веднага след Освобождението, когато правителствата правят опити да организират първата държавна лотария. „Български Спортен Тотализатор“ (БСТ) във вида, в който го познаваме днес, официално е създаден със закон през 1957 г. Дейността на това държавно предприятие се изразява в организиране и провеждане на лотарийни игри и залагания върху резултати от спортни състезания, както и организиране на моментни игри на късмета по смисъла на закона за хазарта. Приходите от дейността на БСТ се разпределят от Министерството на Младежта и Спорта, като основно са предназначени за подпомагане и развитие на физическото възпитание и спорта.

Кратък макроикономически обзор

Водещите световни информационни агенции и организации специализирани в отчитане на пазарните резултати оповестяват данни, които през последните години имат вид на аритметична прогресия. Общият годишен оборот от хазартния бизнес по света е генерирал малко над 400 млрд. за 2017 г., 450 млрд. за 2018 г. и около 500 млрд. американски долара за 2019 г.

Частта на глобалния лотариен пазар в този оборот за 2018 г. възлиза на около 302 млрд. долара. Само за първото тримесечие на 2019 г. увеличението на оборотите е съответно: Африка 20,5%, Азия 4,9%, Европа 3,3%, Латинска Америка 7,1% и Северна Америка 2,8%, като прогнозите са достигане на общ оборот от почти 380 млрд. долара през 2025 г. За сравнение същият този оборот през 2000 г. е бил малко над 82 млрд. евро (около 90 млрд. долара) генериран от 186 тогочасови оператори по света, което към тогочасовия момент е допълвало приходната част на правителствените бюджети с над 26.3 млрд. долара или 29,22% обща данъчна тежест за операторите.

Оценките и прогнозните данни са базирани основно върху анализ на данни от трите най-големи и определящи пазари, а именно Европа, САЩ и Китай. Пазарният растеж на тази индустрия през последните години съвсем ясно може да бъде проследена на графиката по-долу:

Фигура 1. Процентно увеличение на общите приходи от продажби (оборот) от лотарийна дейност по години от 2010 до 2018

1. Лотарии в САЩ

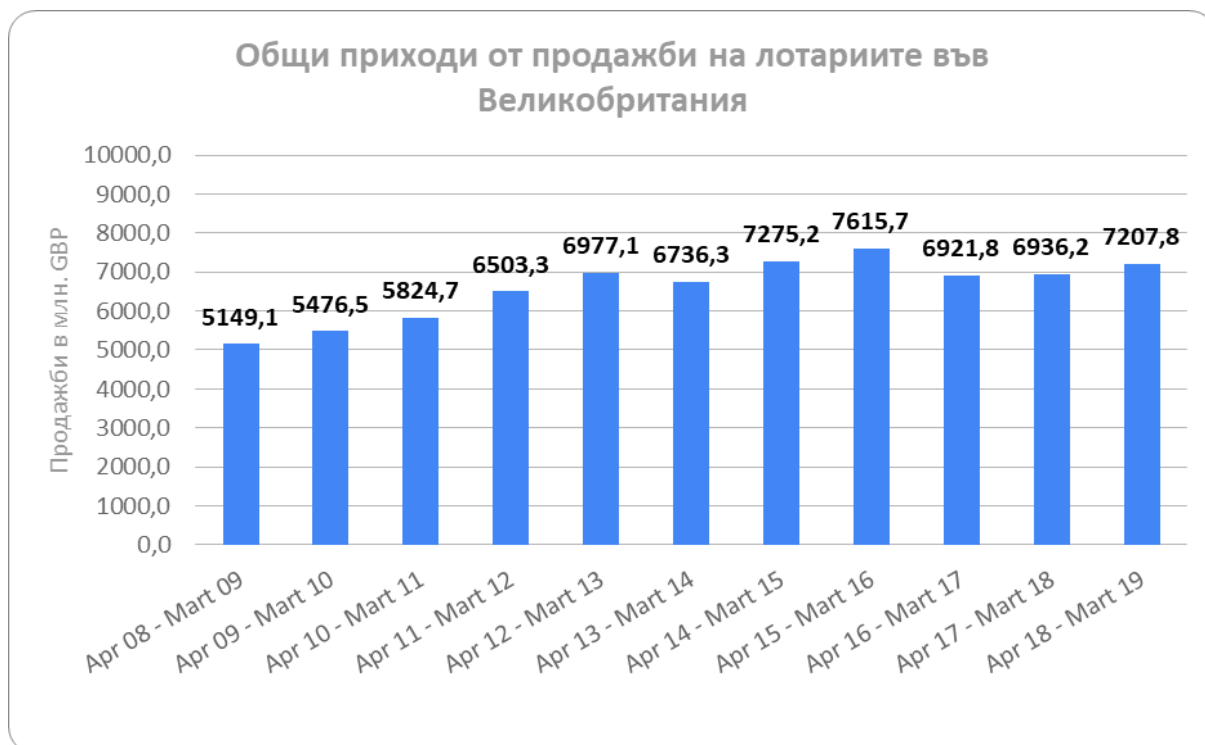
По официални данни към 2017 г. американците харчат 73.5 млрд. долара за традиционни наземни лотарийни игри и в допълнение от 6.5 млрд. долара в електронни залагания на същите, което е 50% целия оборот за сектора. През 2018 г. за традиционни игри сумата е 76 млрд., а през 2019 г. увеличението е с около 6 % до около 80,8 млрд. долара. За същата година към бюджета платени 23,7 млрд. долара от лотарийна дейност. На графиката по-долу са изложени данни за традиционни и онлайн продажби общо:

Фигура 2. Общи приходи от продажби (обороти) на лотариите в САЩ в абсолютна стойност и по години от 2009 до 2019 (млрд. U.S. долари)

2. Лотарии във Великобритания

Играчите на острова, по официални данни на Британска Комисия по Хазарта („UK Gambling Commission“), за периода от април 2018 г. до март 2019 г. са генерирали общ оборот от 14.4 млрд. паунда (около 18.6 млрд. долара), а частта на лотарийните игри за същия период възлиза на 7,2 млрд. паунда (около 9.3 млрд. долара), което отново възлиза на около 50 % от целия оборот на хазартната индустрия там.

Фигура 3. Общи приходи от продажби (обороти) на лотариите във Великобритания в абсолютни стойности по години от април 2008 до март 2019 (в млн. GBP)

3. Лотарии в Китай

През 2017 г. двата основни лотарийни оператора в Китай „China Sports Lottery” и „China Welfare Lottery” увеличават годишните продажби спрямо предходната година съответно с 11,4% и 5,1% или в абсолютна стойност 209.7 млрд. юана и 217 млрд. юана или общо 426.7 млрд. юана (около 61 млрд. долара). През 2018 г. лотариите в Китай увеличават своите продажби до 511 млрд. юана (около 74 млрд. долара), което е приблизително 20% ръст. Двете лотарии са собственост на Китайската Народна Република и би следвало да бъде отбелязан фактът, че през 2017-2018 години хазарта е най-бързо развиващия се национален продукт на китайския пазар с ръст на продажбите от 21,4%. За същия период и същия показател в Европа най-високи резултати от 13,1% постига унгарската компания „Szerencsejáték Zrt“, която също е 100% собственост на държавата; Чешката компания за залози „SAZKA” постига 9,8% увеличение на продажбите. Френската компания „France’s FDJ” бележи ръст от 5,3%, като същата година 72% от собствеността и все още беше притежание на държавата. Гръцката „Greek Lottery OPAP” успява да достигне 4,6% и общ приход за периода от 1.5 млрд. евро.

4. Хазартна дейност в България

Общия оборот от хазартна дейност в България за периода 2018-2019 година. е над 3 млрд. лв., а данъчните постъпления от хазарт за същите отчетни периоди възлизат на около 177 млн. лв. На базата на тези показатели, на някои допълнителни изчисления и допускания свързани с политиките и правилата за изплащане на печалби и награди на печелившите участници, можем да предположим, че brutния доход от хазартни игри в България (да се разбира частните лотарийни оператори) е значително по-висок спрямо водещите световни пазари.

Данните относно събраните държавни такси от хазартна дейност и оповестени от ДКХ за периода 2010-2018 г. могат да бъдат проследени на графиката:

Фигура 4. Държавни такси събрани от хазарт в България за периода от 2010 до 2018 (в млн. лева)

*източник: ДКХ

Главна роля в увеличаването размера на събираните такси след 2014 г. оказват въведените нови промени (чл.30, ал.3 и ал.4) с изм. и доп. на Закона за хазарта (ДВ, бр.1 от 03.01.2014 г.) в сила от 01.01.2014 г. Това увеличение е свързано с регулацията на онлайн залаганията и въведената двукомпонентна такса (100 000 лв. + 20 % от разликата приети залози - изплатени печалби), с големия брой подадени писмени искания за организиране на онлайн залагания, както и с издадените на български и чуждестранни компании такива лицензи.

Като следствие на тези законови промени се оформя „възможност“ за големите частни лотарийни оператори в България, въз основа на която последните 5 години те внасят по-малко данъци в хазната. Операторите облагат с 20% разликата между направените залози и изплатените печалби, вместо с 15% данък върху оборота, позовавайки се на аргумента, че печалбата на тези лотарии всъщност е вид комисиона. Съобразено правилата за провеждане на всяка една игра одобрена от ДКХ, частните лотарии изплащат обратно към своите играчи под формата на награди 63% от общите приходи, следователно те задържат около 37% от стойността на продадените билети. Обявяват тези 37% като "такси и комисиони", върху която база плащат 20% данък. Тези 20% от 37-те % приход всъщност се равняват на ефективни 7,4% от общия приход. По този начин не внасят 7,6 % данък и постигат по-висок брутен доход от 29,6%. Съобразно правилника за изплащане на награди и печалби, размера на сериите от талони с моментни награди, както и изплащането на по-големите награди от тип джакпот, можем да направим допускане за обема на акумулираните парични потоци и техния процент като увеличение на brutния доход от хазартна дейност.

За периода 2010-2018 г. данъците могат да бъдат проследени на графиката:

Фигура 5. Данъци наложени върху хазарт в България за периода от 2010 до 2018 (млн. лева)

*източник: Евростат

**ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ "ИКОНОМИЧЕСКА НАУКА,
ОБРАЗОВАНИЕ И РЕАЛНА ИКОНОМИКА: РАЗВИТИЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ДИГИТАЛНАТА
ЕПОХА"**

11 - 12 МАЙ 2020 г., ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ - ВАРНА, БЪЛГАРИЯ

Ако за същия период 2015-2019 г., погледнем приходите от държавното „ТОТО“ по данни от финансовите отчетите на „Българския Спортен Тотализатор“ (БСТ), Министерството на Младежта и Спорта и Министерството на Финансите, ще установим резултати, които не кореспондират по мащаб с голямата пазарна картина по света, но също и в страната, и отчетливо определят една явна отрицателна тенденция.

Таблица 1. Отчетени приходи от Българския Спортен Тотализатор (БСТ)

Отчетен период/към дата:	Основание	Сума (лв.)
31.12.2015	Постъпления от БСТ	30 370 309
31.12.2016	Постъпления от БСТ	29 156 260
31.12.2017	Постъпления от БСТ	26 467 640
31.12.2018	Постъпления от БСТ	26 000 000
31.12.2019	Постъпления от БСТ	26 828 362

** източник: „Отчет за степента на изпълнение на утвърдените политики и програми на Министерството на Младежта и Спорта по години“*

Резултатите показват спад с 11,66% в приходната част на държавното ТОТО към края на 2019 г. спрямо края на 2015 г.

5. Заключение

Много неща могат да се кажат за хазартния бизнес и в частност лотариите, за тяхната вреда и полезност за обществото. В голяма част хазартният бизнес е доминиран от оператори притежавани от държавата и/или държавата притежава голям дял от собствеността. Ако формата е без фактическото и участие, то тя е длъжна да упражнява своя строг контрол върху дейността на лицензиран оператор/и, с цел да подсили интересите на обществото. Тя би могла да участва както монополист, като конкурентен пазарен играч или пряко да не участва, стига обаче държавата и обществото, под една или друга форма да бъдат бенефициер на хазартния бизнес, а не да търпят вреда от развитието и разрастването на тази индустрия.

Америка и Азия, разбира се са пазари, които доказано успешно развиват и регулират хазартен бизнес. От 1964 г. лотариите в Северна Америка увеличават с повече от 502 млрд. долара бюджета на САЩ и с повече от 100 млрд. канадски долара на Канада, а само през 2019 г. съответно с 25,1 млрд. и 3,56 млрд. По данни на “Macau Financial Service Bureau”, за 2018 г. директните данъчни приходи за бюджета на Макао възлизат на над 13 млрд. долара, което бележи увеличение с около 14% спрямо предходната 2017 година. Данъчната тежест определена от правителството е 35%, но в определени случаи може да достигне 39% върху общия приход от хазартна дейност. Вече

споменатите лидери на европейския пазар през последните години в лицето на Унгария, Чехия, Франция, Англия, Гърция също доказват и дават добър пример как държавата може да печели от хазарт.

Независимо от политиките и пазарния модел, в който ще съществува хазартният бизнес би следвало да се приложи висока степен на регулация изразяваща се в различни административни изисквания, забранителни, разрешителни и лицензионни режими, които да бъдат ясно регламентирани, но не завоалирани в законови и подзаконов нормативни актове и наредби, които да дават възможност за субективно тълкуване и имплементиране от страна държавните чиновници представляващи регулатора.

Литература/References

1. Държавна Комисия по Хазарта, *Доклади и анализи*, източник: [видян на 03.03.20120 г.](#)
2. Statista, *Global lottery sale year-on-year growth rate from 2010 to 2018*, източник: [видян на 05.03.2020 г.](#)
3. North American Association of State and Provincial Lotteries, *Where the money goes*, източник: [видян на 20.03.2020 г.](#)
4. Statista, *Sales of states lotteries in United States from 2010 to 2019*, източник: [видян на 05.03.2020 г.](#)
5. Berline O., Brainerd J. (2017), National Conference of State Legislatures, *Keeping State Lottery Revenue Alive*, източник: [видян на 1.04.2020 г.](#)
6. Statista, *Annual sales of National Lottery in Great Britain 2008-2019*, източник: [видян на 05.03.2020 г.](#)
7. European Commission, *Detailed list of taxes and social contributions according to national classification (pdf. BG-national-tax)*, източник: [видян на 6.03.2020 г.](#)
8. Ceicdata, *China Government Finance: Lottery Sales: By region*, източник: [видян на 07.03.2020 г.](#)
9. Министерство на Младежта и Спорта, *Отчет за степенята на изпълнение на утвърдените политики и програми*, източник: [видян на 04.03.2020 г.](#)

**ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ "ИКОНОМИЧЕСКА НАУКА,
ОБРАЗОВАНИЕ И РЕАЛНА ИКОНОМИКА: РАЗВИТИЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ДИГИТАЛНАТА
ЕПОХА"**

11 - 12 МАЙ 2020 г., ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ - ВАРНА, БЪЛГАРИЯ

10. Macao Gaming Inspection and Coordination Bureau, *Monthly Gross Revenue from Games of Fortune*, ИЗТОЧНИК: _____
видян на 08.03.2020 г.
11. Сметна палата (2018), *Проверки, одити, препоръки, резултати и доклади свързани с ДКХ*, източник: _____
_____, видян на 01.04.2020 г.
12. UK Gambling Commission, *Industry Statistic*, източник: _____
_____, видян на 15.03.2020 г.
13. Институт за пазарна икономика (2008), „Приватизация на Тотото. Защо и как?“, източник: _____
_____ последно
видяно на 11.03.2020 г.
14. United States Census, *Annual survey of State Government Finances Tables*, източник: _____
_____ видяно на 21.03.2020 г.
15. Borg O. Mary, Mason M. Paul, Shapiro L. Stephen, (1991) *The Economic consequence of state lotteries.* , Praeger Publisher/Greenwood Publisher Group, Inc.